

Cincér

ÉRTÉKEINK A NATURA 2000 HÁLÓZATBAN I.

TARTALOM

1

ÚGY GONDOLOM...

2

LÁTOGASSON EL!

3

NYITOTT SZEMMEL

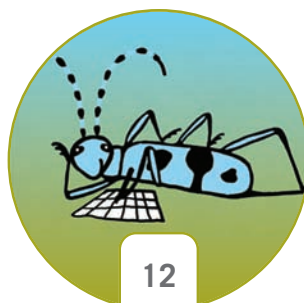
4

AKTUÁLIS
Natura 2000

12

ZÖLD ESEMÉNY
AJÁNLÓ

12

CINCÉR KÁZMÉR

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűr András igazgató
Budapest, 2014

Szerkesztő: Becsei Katalin, Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: skarlátbogár Fotó: Nikola Rahme
További fotók készítői: Bajor Zoltán, Becsei Katalin,
Csáky Péter, Fenyvesi Tamás, Illyés Zoltán, Kiss Péter, Nikola
Rahme, Novák Adrián, Pethő Judit, Selmeczi-Kovács Ádám
Dunai rézkarc: Donau-Ansichten von Jacob Alt. 1824
Illusztrációk: Kókay Szabolcs, Bernáth Márta
Rejtvény: Bernáth Márta
Kiadványszerkesztés: Köménymag Kft.
Nyomdai kivitelezés: Köménymag Kft.

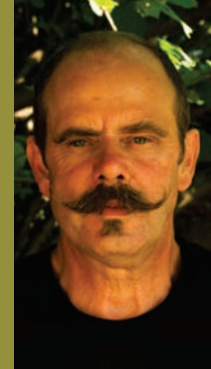
Jelen kiadvány az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a
Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó
támogatás igénybevétele érdekében a részletes szabályairól szóló 43/2012.
(V. 23.) VM rendelet alapján a Natura 2000 területek fenntartási
tervek készítésére kapott támogatásból készült.
Ingyenes terjesztésű kiadvány, amely környezetbarát újrahasznosított
papírból készült.

www.dunaipoly.hu

ÚGY GONDOLOM...

A Duna és ártere, a Ráckevei-Soroksári-Duna és a Velencei-tó Natura 2000 területei

A Kárpát-medence vízrajz-történeti szempontból egy csoda: az egykori Pannon-tenger fokozatosan kiédesülő, átmeneti vízrendszeréből született az a jól ismert, hatalmas vízjárta területekkel tarkított változatosság, amely az itt élő ember számára a maga bonyolultságában is egy jól hasznosítható, élhető vízi világot jelentett. Az itt kialakult tradicionális életforma a XIX. század közepén kezdődő hatalmas mértékű folyam-szabályozás következtében alig maradt fenn, vagy csupán nyomai ismerhetők fel. Mai eszünkkel csak szomorúan lamentálhatunk azon, hogy miért nem akkor éltünk, amikor ezt a veszélyeivel és szépségeivel egyaránt lenyűgöző világot még ismerhettük volna. Jómagam hasonlóan érzek a Kazán-szoros mai képének láttán: amikor először vetett arrafelé a „jó sors” - Jacques Yves Cousteau Duna-projektje alkalmával (1991) - már csak a tározót láthattam a környező Almás- és Meszes-hegység bércei között. Az egykori Nagy-Kazán és Kis-Kazán számos sellőjével, gyors folyású sziklás szakaszaival (örökre?) a víz alá került. A több mint 30 méternyi mélységbe vesző falvak, templomok és temetők közé csupán a meder-kotrómát tudtam lebecsülni az üledék-mintavétel során...

A táj átalakult. A tájat az ember alakította át. A folyami ártér, amelynek a nevében is benne van, hogy teret kell(ene) adnia az árnak, jelenleg számos Duna-szakaszon csupán csekély mértékben, erősen beszűkítve létezik, illetve sok helyen teljes mértékben hiányzik. Emiatt, ennek következtében válik egy folyó, vagy egy folyam az eredetinek csupán torzójává, ahol szomorúan kell tudomásul venni: ez egy rontott táj, rontott világ.

Mindezek ellenére a víz, mint összekötő elem, olyan hálózatot képez a tájban, amelynek mentén – ha korlátozott mértékben is – de lehetőség nyílik az élőlények terjedésére, a populációk közötti összeköttetés biztosítására, az úgynevezett „ökológiai folyosó” kialakítására. Az Európai Unió természetvédelmi előírásai, a NATURA 2000 hálózat mind azt segítik elő, hogy egy-egy ország képes legyen eredményesen kialakítani és fenntartani azt az ér-hálózatra emlékeztető, egymáshoz kapcsolódó szárazföldi és vízi terek fonatait, rendszerét, ahol a természetvédelmi szempontok eredményesen érvényesíthetők.

A **Dunát** manapság szokás a világ egyik leginkább nemzetközi folyamának nevezni nemcsak azért, mert olyan sok országon folyik keresztül, hanem azért is, mert ma már összeköttetésben van Európa csaknem minden fontosabb nagy folyórendszerével.

A csaknem 60 km hosszú, teljes mértékben szabályozott vízjárású **Ráckevei-Soroksári-Duna** (RSD) mai formájában emberi tevékenység eredménye, ahol a szabályozott víz-szintű partok mentén rengeteg ember él, horgászik, s keresi a víz által nyújtott üdülés-pihenés lehetőségét. A Ráckevei-Dunaág nagy mértékben módosított víztér, ahol azonban fenn kell tartani a „JÓ ÖKOLÓGIAI POTENCIÁL”-t. Ez nagyon egyszerűen fogalmazva annyit jelent, hogy teljesüljenek az ember részéről felmerülő vízhasználati igények, valamint a természet számára szükséges ökológiai feltétel-együttes is képes legyen fennmaradni. Ezt a bonyolult követelmény-rendszert nagyon nehéz megvalósítani megfelelően finanszírozott alapos kutatómunka nélkül.

A **Velencei-tó** 70-es években kezdődő intenzív hidrobiológiai állapot-felmérése hamar felhívta a figyelmet a természetes szukcesszió előrehaladott stádiumában levő, Európában ritkaságnak számító sekély sós tó kisebb, elszigetelt vízterének elképesztően színes, mozaikos voltára. Akkori vezető hidrobiológus szaktekintélyünk, Felföldy Lajos hiába érvelt ellene, a tó kulcsfontosságú nádasait - amelyek az unikális víztereket elválasztották egymástól, valamint amely nádas övezet lehatárolta a tavat az emberi terhelés által leginkább sújtott délkeleti öblözettől - kotrással eltávolították a tóból. Ma a természetvédelmi szempontból kiemelkedően értékes és a kevésbé értékes vízterek közvetlenül érintkeznek, a sokféleségből sajnos „kevés-féleség” lett. Ennek ellenére a Velencei-tó mind a mai napig egyedülálló jelentőségű tó Európában és a világon, amelynek megőrzése és kutatásának fontossága a mai környezet- és természetvédelem számára nem lehet vita tárgya.

A kecske is jóllakjon, meg a káposzta is megmaradjon? Nos, ez az, amire vállalkoznia kell egy mai, felelős gondolkodású kutatónak, aki látván az általános környezeti degradáltságot, a fogyasztás növekedéséből adódó környezeti katasztrófa, a nemsokára élehetlenné váló világ veszélyét, nekiáll, és kutatómunkája során értelmes párbeszédbe kezd a mérnökkel. Olyan párbeszédbe, amelyre ugyan mindez ideig csak kevés példa áll rendelkezésre, de amely nélkül nem képzelhető el bízható megoldás!

Csányi Béla
MTA ÖK Duna-kutató Intézet

LÁTOGASSON EL...

A VELENCEI-TÓ ÉS A DINNYÉSI-FERTŐ BIRODALMÁBA

A Dinnyési-fertő nem is olyan régen még a Velencei-tó szerves része volt, ma is jóformán csak a balatoni vasútvonal és az országút választja el a tó délnyugati részeitől. Védett, biztonságos vizein, nádasaiban számtalan madár talál ideális fészkelő- és táplálkozó helyet.

A tavaszi, de különösen az őszi madárvonulás idején hatalmas récetömegek, s több ezres vadlúdcsapatok zsúfolódnak össze a vízben. Az egyik leglátványosabb esemény az őszi vadlibahúzás, amikor is alkonytájban a Fertő melletti földeken táplálkozó húszezer, vagy még több vadlúd behúzza a Fertő biztonságát nyújtó vizére, hogy ott töltsék az éjszakát. A vonuláskor a vetési ludak mellett 10-14féle récefajt, 5-6 vadlúdfajt, nagy kócsagot, szürke gémet, réti sast és még sok egyéb madárfajt lehet megfigyelni. A program során vízálló bakancs, vagy gumicsizma viselete célszerű, és tekintve, hogy sokáig kell egy helyben állni, érdemes jó melegen felöltözni. Az újonnan felépült madármegfigyelő tornyunk kiváló lehetőséget biztosít a Fertő életébe való bepillantásra.

A területen működik a 2010-ben létrehozott Madárdal tanösvény is.

A tanösvény három részből tevődik össze:

1. Tóparti túra: a dinnyési Hagyományőrző Központtól az agárdi Gárdonyi Géza Emlékházig vezet.
2. Szikes túra: a Dinnyési-fertőtől az elzamajori Pelikán-ház Erdei Iskoláig vezet.
3. Müller István túra: 3 km-es körutat jár be a Dinnyési-fertő melletti, hajdan mocsaras területen.

Az első két túrára vonatkozó ismereteket a kihelyezett információs táblákon olvashatjuk el. A Müller István túra érdekességeit a Cincér füzetek 10., Madárdal tanösvény c. száma ismerteti. Ezt az útvonalat a terület értékeit közel 50 éven át hűségesen őrző természetvédelmi őrről, Müller Istvánról neveztük el.

Tanösvényfüzet beszerezhető a DINPI Zöld Pont Irodában.

CÍM: 2485 Dinnyés, a „Tóparti túra” a dinnyési Hagyományőrző Központtól, a „Szikes túra” és a „Müller István túra” Dinnyésen a Vörösmarty utca nyugati végétől indul.

A tanösvény szabadon látogatható.

**Szakvezetés kérhető: Fenyvesi László,
+36 30 663 4630, dinnyes@dinpig.hu**

TALÁLKOZÁS A HARAGOS SIKLÓVAL

Egy munkanapomon a tanösvényre indultam, szakvezetőként dolgozom a Sas-hegyen. Májusi, napsütéses késő délután volt, ekkor már a nyüzsgő, vidám gyerekcsapatok messze jártak innét. Csendes volt minden, csupán a madárénekek hallatszottak fel a kertekből és a hegyaljai erdőből. Gyönyörködtem a lassan már-már búcsúzkodó napfényben fürdő sziklagyep égszínkéi hegyi lenjeiben és rózsaszín kakukkfűveiben. A mozdulatlanságot megtörte egy-egy mellettem, előttem tovafutó fali gyík. Eme gyíkunk gyakori faj, a tanösvényt sokat vizsgáló szem mindig örömmel, bár kis megszokottsággal fogadja. Azonban egyszer csak lepillantottam a hegy lejtőjére és arra lettem figyelmes, hogy a gyeper növénytakarója szokatlanul mozgott. Szélcsend volt, így alaposan szemügyre vettem, kit s mit takarhat a növényzet. Kígyózó, felülről dióbarna, alulról világossárga színű pikkelyes testre lettem figyelmes. Feje tájéka narancsos árnyalatú volt. Kétséget kizáróan egy haragos siklóval találtam szembe magam. Tekergett, hosszú percekig keresztül. Az élménytől fellelkesülve értesítettem munkatársaimat, hogy ők is láthassák. Várakozásom alatt nagy meglepetésemre a megfigyelt, tekergő példánytól pár méterre megjelent egy másik egyed is. Szerencsére mire mindenki megérkezett az először megfigyelt egyed még nem mozdult el, hanem továbbra is tekeregett előttem. Egyik munkatársam, Koritár Anna, éppen meghívott barátaival járt a tanösvény elején ekkor. Mire odaértek nagy élménnyel lettek gazdagabbak, egyrészt, mert megfigyelhették közelről egy hazánkban igen ritka, fokozottan védett hüllőfaj kifejlett nászruhás példányát, másrészt, mert egy nem mindennapi eseménynek is szemtanúi lehettek, hiszen Becsei Katinak, munkatársamnak feltűnt, hogy nem egyetlen egy példány tekeregett előttünk hosszú percekig keresztül, hanem kettő, mivel a kifejlett példány egy kisebb, fiatalabb egyedet falatozott, és ezzel küszködött oly sokáig.

A természetben eltöltött idő mindig sok-sok élménnyel, emlékekkel, ajándékkal jár. A mostani haragos siklóval való találkozás, még jobban elmélyítette bennem azt, a már meglévő hitet, hogy akár egy rövid kirándulás alatt is milyen váratlan terepi megfigyelések várhatnak ránk. Ráadásul ezek nagyon értékes adatokkal szolgálhatnak a természet védelméhez.

A találkozásról kép is készült.

*Pethő Judit
Budai Sas-hegy T. T.*

A VELENCEI-TÓ (HUDI20054) NATURA 2000 TERÜLET

A Velencei-tó Magyarország harmadik legnagyobb kiterjedésű állóvize. Az itt jellemző évi 2050 napsütéses óra, valamint az átlagos 1,5 m-es mélysége miatt Európa egyik legmelegebb tava. A tó legfeljebb tizenkétezer-tizenötezer éve alakult ki, két párhuzamos törésvonal között a földkéreg lesüllyedésével. Kiterjedése a kialakulásának idején több mint kétszerese volt a jelenleginek, vízszintje pedig 3-4 méterrel magasabb a mostaninál. Nagysága a földtörténeti jelenkorban – a holocénban – a feltöltődés hatására fokozatosan csökkent, jelenlegi területe 26 km², amelynek egyharmada nádas.

A Natura 2000 védettség alá tartozó terület nem fedi le teljesen a tavat, annak délnyugati oldalán, bő 10 km²-en leginkább a nádas-úszólápos területeket érinti.

A terület az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kapta a Natura 2000-es kijelölést, így elsősorban az itt megtalálható értékes és különleges vízi és vízparti társulások, valamint az ezekhez köthető állatfajok állnak a védelem fókuszában. Az élőhelytípusok közül kiemelt jelentőségű a meszes lápok telisással, az enyves éger és magas kőrisk alatti ligeterdő maradványok, illetve a pannonszikes sztyeppék és mocsarak. Magyarországon különleges a tőzegmohás lápok és ingólápok élőhelytípus is, amelyet itt nádas úszólápok képviselnek. A Natura 2000 jelölő fajok közül meg kell említeni a fokozottan védett hagymaburok nevű, kistermetű orchidea-fajt, valamint a védett vöröshasú unkákat és mocsári teknőst. Mivel a terület vizes élőhely és a Dinnyési-Fertő szomszédságában található, a madárvilág szempontjából is kiemelt szereppel bír, egy része ún. Ramsari terület.

Veszélyeztető tényezők

A Velencei-tó korábban – mivel természetes vízelvezető csatornája nem volt – a csapadékosabb esztendőkből kiáradt és több száz hektárt öntött el, míg csapadékszegény éveken alaposan lecsökkent a vízszintje.

A szélsőséges vízjárás okozta anomáliák elkerülése végett a XX. sz. elején zsilippel zárható elvezető csatornát hoztak létre: a Dinnyés-Kajtori-csatornát. A természetes vízszintingadozások megszűnte és a fokozott települési vízszennyezés miatt felgyorsult a tó eutrofizációja, azaz jelen esetben a tápanyagok feldúsulása hatására a növények nagymértékben elszaporodtak a tóban. Nagyszabású mederkotrás, partszabályozási, szennyvízelvezetési munkálatokkal igyekeztek a vízminőséget javítani, és a sportolásra alkalmasabb, nyitottabb víztereket létrehozni. A vízszintet víztározókkal is próbálták szabályozni, ezért épült meg a Pátkai-Zámolyi-tározó. Végül 1995-re nagyjából állandósult a tó vízháztartása. Jelenleg a legnagyobb kihívást a természetvédelmi és turisztikai érdekek összehangolása jelentik. A leginkább látogatott üdülőhelyek nem érintik a természetvédelmi szempontból legértékesebb nádasokat, illetve a Natura 2000 területet, azonban a turizmushoz köthető érdekek prioritást élveznek a tó vízszintjének beállításakor. Különösen fontos a megfelelő vízszint a ritka úszólápok megőrzéséhez, ezek ugyanis csak kis kiterjedésben fordulnak elő, és élőhelyét jelentik számos kiemelten értékes fajnak, köztük a hagymaburoknak is.

Tudja-e?

Ha egy vöröshasú unkákat a szárazföldön megijesztenek, gyorsan hanyatt veti magát és riasztó színű hasát mutatja támadója felé. A feltűnő, fekete-piros színek arra figyelmeztetnek, hogy az unka bőrmirigyeiben erős méreg termelődik, ezért nem érdemes ujját húzni vele.

HAGYMABUROK (*Liparis loeselii*)

Hazánkban fokozottan védett faj, eszmei értéke 250 000 Ft.

A hagymaburok az orchideafélék családjába tartozik, Európában jégkorszaki maradvány-faj. Hazánkban rendkívül ritka és a kipusztulással közvetlenül veszélyeztetett, mindössze nyolc korábbi előfordulása ismert, amelyek közül kettőről bizonyosan már kipusztult. A Velencei-tó Natura 2000 területén belül a nádas úszólápokon fordul elő, igen kis létszámú populációkban.

A növény 5-25 cm magas, kevésbé feltűnő, az úszólápok aljnövényzetében bújik meg. A faj önbeporzó, eső közvetítésével porozza be önmagát, azonban vegetatív módon is képes szaporodni, járulékos gumók révén. A növény nedvesebb években gyakoribb, míg szárazabb években csak szórványosan jelenik meg, a tövek egy része sokszor évekig lappang.

A szabad, nyirkos tőzgefelszínt kedveli, egészen kis populációit ismerjük csak a fajnak. Fennmaradásának egyik fő veszélyeztető tényezője az élőhelyét jelentő nyílt tőzgefelszínek eltűnése. Alapvetően alacsony a reprodukciós rátája, mely szintén sérülékennyé teszi a hazai állományokat. Szintén veszélyezteti a növényt a termőhelyein bekövetkezett vízszint- és vízminőség-változás, a természetes tápanyag-feldúsulás, az avarfelhalmozódás, nádasodás, cserjésedés, az inváziós fajok megjelenése, a kemikáliák bemosódása, valamint az iparszerű nádgazdálkodás. Ennek megfelelően a hagymaburok fennmaradását leginkább aktív beavatkozással, a nádasok kis foltokban történő kaszálásával, valamint a megfelelő vízszint és vízminőség biztosításával lehet megoldani.

Schrett Andrea és Fábián Zsófia
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintézők

DUNA ÉS ÁRTERE (HUDI20034) NATURA 2000 TERÜLET

A Duna egész magyarországi szakasza az illetékes nemzeti park igazgatóságok kezelésében, a Natura 2000 hálózat része. Ebből a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területét az úgynevezett, Duna és ártere Natura 2000 terület érinti, amely mintegy 160 km hosszan övezi a Dunát, a Komárom-Esztergom megyei Gönyűtől egészen a Fejér megyei Apostagig. A folyó ökológiai folyosót, kapcsot, összeköttetést teremt tájak és országok között. Élővilágát, környezeti adottságait tekintve egységes egészet képez. Védelmére számos nemzetközi kezdeményezés és összefogás alakult, hiszen a vízhez és ártérhez kötődő élővilág nem ismer országhatárokat. A terület vizes élőhely lévén a madárvilág szempontjából is jelentős szereppel bír, határos a Csepel-

sziget két végén a Ráckevei Duna-ág, valamint északon az Ipoly-völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területtel.

A területen előforduló kiemelt jelentőségű élőhelytípusok a szubpannon sztyeppék a síksági pannon löszgyepek a pannon homoki gyepek, a meszes lápok télisással, illetve az enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők. Állatvilága szempontjából jellemzően a vízhez kötődő élőlények képezik a védelem alapját, számos szitakötő-, hal-, kételtű-, illetve vízi életmóddal rendelkező emlősfaj – mint például a hód vagy a vidra – található a területen. Növényfajok közül két jelölő faj fordul elő a területen a homoki kikerics és a homoki nőszirm.

Tudja-e?

A hód a túlzott vadászat miatt a XIX. sz. végére teljesen kipusztult Magyarországról. Az ausztriai sikeres visszatelepítést követően azonban – a Duna mentén – újra terjedni kezdett, így ma már rendszeresen találkozhatunk egy-egy példányával a Dunakanyarban is.

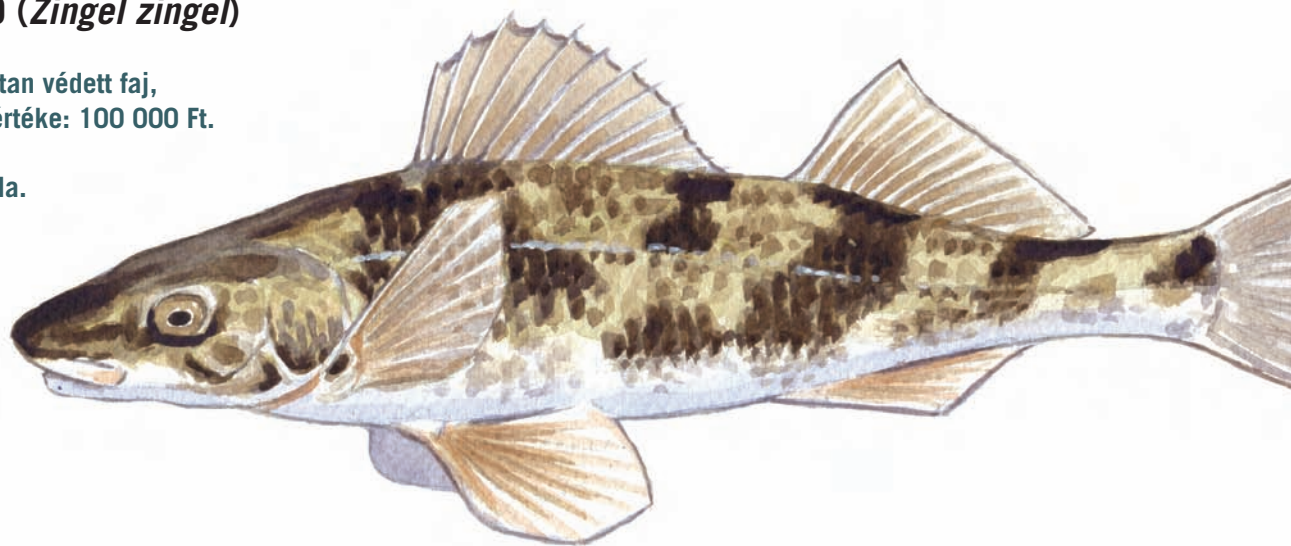

MAGYAR BUCÓ (*Zingel zingel*)

Hazánkban fokozottan védett faj,
természetvédelmi értéke: 100 000 Ft.

2014-ben az év hala.

Teste erősen megnyúlt, hengeres, farokrésze elvékonyodó. Feje hosszú és széles. Orra hosszú. Szája közepes nagyságú, teljesen alsó állású. Mellúszói kicsik, pikkelyei aprók. Sárgásbarna oldalát többnyire nagy, szabálytalan alakú sötét foltok mintázzák. Jól fejlett példányai 20-30 cm hosszúak, az ennél nagyobbak ritkák. Folyóvízi hal, amely állóvizekben – még ha bekerül is oda – ritkán marad meg. Áramlásokkedvelő volta ellenére sem ragaszkodik azonban a sebes sodrású vízhez, jól megél a lassabb szakaszokon is. Igényli a nagyobb vízteret, ezért a kis folyókból rendszerint hiányzik.

Apróbb fenéklakó szervezetekkel és szerves törmelékekkel táplálkozik, amit részben aktívan keres, részben pedig a görgetett hordalékból válogat ki.

Általában a folyók erősebben áramló homokos és sóderes szakaszain ívik, az előre elkészített fészekgödörbe. A lerakott és megtermékenyített ikra a rácsapkodott vékony kavicsréteg alatt fejlődik kikelésig.

Igen szűk elterjedési területtel rendelkező faj, kizárólag a Dunában és a Dnyeszterben, valamint ezek mellékfolyóinak rendszerében él. Vizeinknek nemcsak őshonos, hanem bennszülött hala, amelynek kialakulása is itt ment végbe.

Ritka, fogását a törvény tiltja. Védettségét kiemelkedő természeti értéke indokolja: szűk elterjedésű és ritka bennszülött halunk. Emellett veszélyeztetett fajnak is számít, mert a folyókon egyre több vízlépcső épül, és a duzzasztók fölötti eliszaposodó folyószakasz nem megfelelő élőhely számára.

Fábián Zsófia
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintéző

A RÁCKEVEI DUNA-ÁG (HUDI20042) – NATURA 2000 TERÜLET

A Ráckevei Duna-ág kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Budapest IX. kerülete és Tass között, a Csepel-szigetet keletről határoló, a Kvassay- és a tassi zsilip közt húzódó Ráckevei (Soroksári)- Duna – a továbbiakban RSD – mentén helyezkedik el. Északon és délen is határos a Duna és ártere kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területtel. A terület kiterjedése 3190,51 ha, főként az RSD és holtágainak vízteste, valamint az azt követő erdős és nádas területek, illetve mocsár- és láprétek alkotják.

A terület az Élőhelyvédelmi Irányelv alapján kapta a Natura 2000-es kijelölést, így elsősorban az itt megtalálható értékes és különleges vízparti és erdei társulások, valamint az ezekhez köthető állatfajok állnak a védelem fókuszában. Kiemelt jelentőségűek az enyves éger és magas kőris alkotta folyóparti ligeterdők. A magyarországi élőhelyek között különleges a tűzgemohás lápok és ingólápok élőhelytípus is, amelyet a Dunavarsány, Szigetcsép, Szigetszentmiklós és Taksony közigazgatási területén húzódó, összesen mintegy 700 hektár kiterjedésű nádas úszólápok alkotnak. Ez Európa második legkiterjedtebb úszóláp-komplexuma, méretét tekintve csupán a Rhône-delta hasonló képződménye előzi meg. (Az úszólápokkal bővebben jelen Cincér-hírlévélben külön írás foglalkozik.) A növényfajok közül egyedül a fokozottan védett hagymaburok jelölő faj, az állatfajok közül azonban számos kétéltű-, hüllő-, hal- és emlősfaj előfordul a területen, amelyek a Natura 2000 kijelölés alapját képezik. Ezek közül a legfontosabbak a fokozottan védett lápi póc és vidra, valamint a védett skarlátbogár, szivárványos ökle, réti csík, vöröshasú unka, mocsári teknős és közönséges denevér. A terület vizes élőhely lévén a madárvilág szempontjából is jelentős szereppel bír.

*Schrett Andrea
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintéző*

Történeti áttekintés, veszélyeztető tényezők

A soroksári Duna-ág lezárását az 1800-as években Pesten tapasztalt árvizek kapcsán határozták el és az 1870-es évektől kezdve kiviteleztek. Ezzel egyidejűleg a budafoki ágot alkalmassá tették a teljes dunai vízhozamok levezetésére. Az RSD alsó torkolatánál, Tassnál 1926 és 1928 között épült meg a hajózsilip, a vízleeresztő zsilip és az erőmű, 1954 és 1960 között pedig elkészült a jelenleg is funkcionáló, az RSD északi torkolatánál álló Kvassay-vízerőmű és zsilip. A két zsilip elkészülte után az RSD víztömege gyakorlatilag állóvízzé vált, de már az 1920-as évektől, a vízhozam és a vízsebesség csökkenésével megindult a jelenlegi sajátos és különleges élővilág kialakulása, így a terület legnagyobb értékét jelentő úszólápok létrejötté.

Az 1960-as évek elejétől – elsősorban fővárosi rekreációs igények kielégítésére – megkezdődött az RSD vízparti sávjainak, szigeteinek felparcellázása és értékesítése, leginkább üdülőtérülétként. A Duna-ág közvetlen környezetének mai arculatát is döntően ez határozza meg: a víz felől rengeteg stéget és a vízfelületig kiépített lejárókat, esetenként épületeket figyelhetünk meg.

Mivel a Natura 2000 területen fellelhető összes közösségi jelentőségű élőhely és faj életfeltétele a Duna-ág vizéhez kötődik, a vízfelületen folytatott tevékenységek természetvédelmi szempontból döntő fontosságúak. A terület rendkívüli emberi terhelés alatt áll, ami az élővilágot nagyban veszélyezteti. A hatalmas beépítési nyomás mellett további veszélyeztető tényező az egykori ártéri erdők eltűnése és/vagy szerkezetátalakítása, valamint a gyepterületeken a kaszálás és a legeltetés elmaradása, ezáltal a becserjésedés. A vízminőséget döntően meghatározza a Dél-Pesti szennyvíztisztító léte, valamint az etetési horgászati gyakorlat is, amelyek a szervesanyag-terhelés miatt jelentősen fokozza az eutrofizációt.

Schrett Andrea
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintézők

SKARLÁTBOGÁR (*Cucujus cinnaberinus*)

Hazánkban a faj védett, természetvédelmi értéke 5000 Ft.

A skarlátbogár a lapbogárfélék családjába tartozik. Az imágó színe cinóbervörös, teste családja nevéhez méltóan nagyon lapos, megnyúlt, párhuzamos oldalú. Testhossza 10-15 mm. Lárvája szintén nagyon lapos, borostyánsárga színű, érett állapotában 15-20 mm hosszú.

A skarlátbogár leggyakoribb ott, ahol viszonylag nagy számban találhatók legalább 20 cm átmérőjű elhalt nyárfák. A kéreg alatt az elhalt kambiumréteg nedves, tápanyagokban gazdag, a lárvák alapvetően ezzel a kambiumréteggel és gombás korhadékkal táplálkoznak, de alkalomadtán élő és eleven rovarlárákat is elkapnak, sőt kannibalizmusukat is megfigyelték. A bábózódás általában nyár végén történik, majd ősszel a bábból kikel az imágó, amely azonnal telelni vonul, szintén kéreg alá, de a fák szárazabb részeire. A rövid életű imágók tavasszal éjszaka a fák kérgén járkálva keresik párjukat, illetve néha alkonyatkor repülnek is.

AZ ÚSZÓLÁPOK REJTELMES VILÁGA

A Ráckevei Duna-ág és a Velencei-tó Natura 2000 területek legnagyobb természeti értékét az úszólápok képviselik. A Ráckevei Duna-ágon található úszólápok komplexuma a Rhône-deltában található hasonló képződmény után Európában a második legnagyobb kiterjedésűek. Az úszólápok a tőzegmohás lápok és ingólápok Natura 2000 élőhelytípusba sorolhatók.

A láp növényzetét nagyrészt nád, sás és gyékény alkotja, ezeknek erős, jól sarjadó és rhizómákat növesztő gyökérzete van. Ez a gyökérrendszer az évről évre termelődő és elszáradó növényi részeket megköti és behálózza, így egy vízben lebegő, korhadó növénytakaró jön létre. Ezen élőhelytípusra jellemző a tőzegképződés, amelynek során az állandó vízborításnak köszönhetően az elhaló növényi részek nem bomlanak le és a szerves anyag akár több méteres vastagságban is felhalmozódhat. Az úszóláp gyökérrendszere nem rögzül a folyó medréhez, így a növényiszőnyeg egészen nagy darabja is megváltoztathatja helyét a víz áramlási viszonyainak módosulása miatt.

Mivel az úszólápok növényzete képes megkötni a vízben oldott tápanyagot, víztisztító szerepe is jelentős. Amennyiben azonban túl sok szennyező anyag, lebegő, ülepedő hordalék és iszap kerül a vízbe, fennáll a veszélye annak, hogy az úszólápok gyökérzete a meder aljához rögzül, és végleg lehorgonyozza az úszó növénytakarót.

Ilyenkor az úszólápot jellemző természetes folyamatok módosulnak, és a rögzült növénytömegben különböző rothadási folyamatok indulhatnak el. A láp rögzülése a mocsarasodás, majd a becserjésedés felé vezető út első lépése, amely végső soron az úszóláp megszűnését jelenti. A lápok becserjésedése részben a degradáció velejárója, részben a lápok természetes fejlődésének, feltöltődésének a része. Az egykori természetes vegetációban a lápok létrejöttek, majd hosszú fejlődés során feltöltődtek, de szomszédságukban újabb lápfoltok ismételt kialakulására volt esély. Ma ez már nem lehetséges, ezért a meglévő, elöregedő lápok megőrzése lehet az egyedüli lehetőség fennmaradásukra.

Valamennyi lápra jellemző a reliktumjelleg, azaz a jelenleginél hűvösebb, régi vegetációtörténeti korok hidegtűrő fajainak nyújthatnak menedéket, ennek megfelelően biogeográfiai és természetvédelmi jelentőségük kiemelkedő. A Ráckevei Duna-ág és a Velencei-tó úszólápjain ilyen maradványfaj a hagymaburok.

(A Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon c. kiadvány alapján. Szerk.: Haraszthy L., 2014)

*Schrett Andrea és Fábián Zsófia
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintézők*

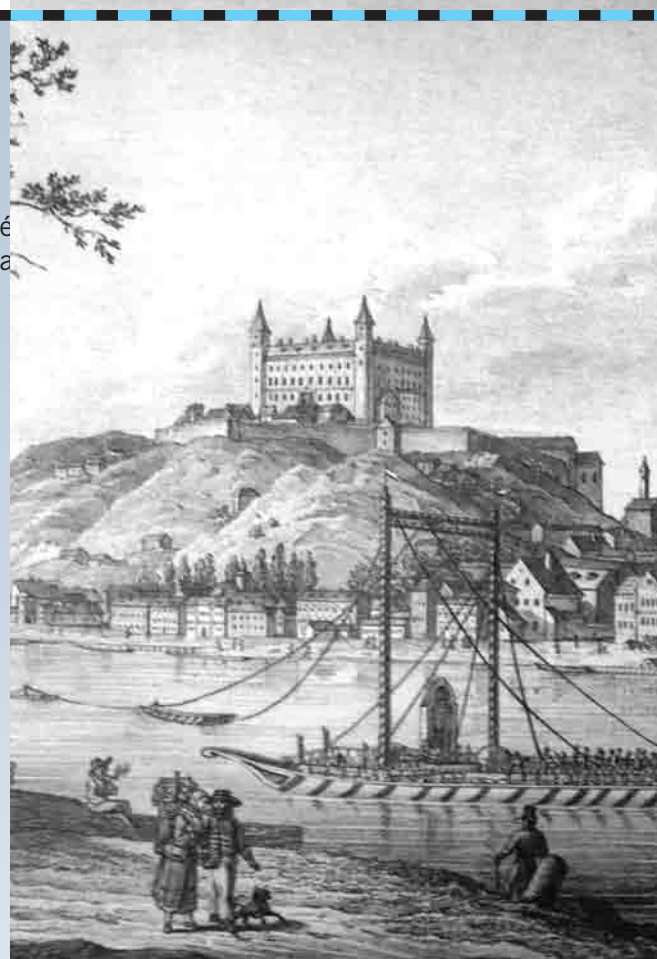

A DUNAI HAJÓZÁS TÖRTÉNETE

A Duna menti népek életében a vízi út ősidőktől jelentős szerepet játszott. A Római Birodalom a folyam – mint határvonal – mentén táborhelyek egész sorát létesítette. A római kor után a dunai hajózás jelentősége csökkent ugyan, de nem szűnt meg. A magyar államalapítást követően rövidesen a hajózás is megindult. Később – a fokozódó török nyomás következtében – egyre nagyobb jelentőségre tett szert a királynaszádosok Hunyadi Mátyás által létrehozott hajóhada, melynek Komárom lett a fő bázisa. A török megszállást követően az átmenő hajózás teljesen megszűnt, a megmaradt magyar területekről a só, gabona és a bor nyugatra szállítása is a korábbinál szerényebb keretek közt folytatódott. A török kiűzése után a magyarországi mezőgazdasági termelés fellendült. A hajók völgymenetben a víz folyásával ereszkedtek, víz ellenében, „hegymenetben” pedig ló- vagy emberi vontatással haladtak. Ennek következtében a part menti erdősávokat, puhafa ligeterdőket nagyrészt kivágták. Az első, üzleti szempontból is életképes dunai gőzhajózási vállalkozás John Andrews és Joseph Pritchard nevéhez fűződik, akik gőzhajójuk megépítéséhez Puthon bécsi bankár támogatásával részvénytársaságot szerveztek. Az ő kezdeményezésükkel létrejött Császári és Királyi Első Szabadalmazott Duna Gőzhajózási Társaság 1829. március 13-án tartotta alakuló ülését. A magyarországi folyók szabályozása létkérdés volt a hajózás és a mezőgazdaság szempontjából. Gróf Széchenyi 1833-ban kinevezték az Al-Duna-szabályozás királyi biztosává. A munkálatok műszaki vezetésével Vásárhelyi Pált bízta meg. Széchenyi törekvéseinek diadala volt, amikor 1834. április 14-én az Argo gőzös elsőként áthaladt a Vaskapun. A II. világháború után, 1954-ben a Szovjetunió megszüntette érdekeltségét a magyar hajózásban és 1955. január 1-jével létrejött a Magyar Hajózási Részvénytársaság (MAHART). 1994 óta a MAHART PassNave Személyhajózási Kft. vette át a MAHART személyszállítási feladatait.

A Duna és ártere Natura 2000 terület szempontjából a hajózás és annak szabályozása alapvető kérdés, és vitaforrás az egyes ágazati szakemberek közt. Természetvédelmi szempontból a hajóforgalom további növelése, illetve a tengerjáró hajók közlekedési feltételeinek megteremtése a Dunán nem kívánatos. A hajók mérete

A hajózás érdekében rendszeres a mederkotrás, amely esetenként elkerülhetetlen, ugyanakkor számos problémát vet fel. A kikotort iszapot általában a folyópart mentén helyezik el, ami magasztja a partot, szűkíti az árteret, ezáltal gyorsítja a víz sebességét, ami még inkább mélyíti a medret. A kikotort mederanyagot nem ritkán értékes gyepekre helyezik, ezáltal megszüntetik azokat. A kotrás következtében az áramlási viszonyok is megváltoznak, valamint a munkálatok jelentős mennyiségű part menti növényzet eltávolításával járnak. Másik megfontolandó tény, hogy a hajók merülése bőven a megállapított és szükségesnek vélt kotrási mélység felett van, ennél fogva a kotrás sokszor szükségtelen.

Fábián Zsófia
Natura 2000 fenntartási tervek
projekt ügyintéző

ZÖLD ESEMÉNY AJÁNLÓ

NOVEMBER 29. SZOMBAT

XIV. TATAI VADLÚD SOKADALOM

A Duna-Ípoly Nemzeti Park Igazgatóság, a 40 éves Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Komárom-Esztergom Megyei Csoportja és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület szervezésében.

Helyszín: Tatai Öreg-tó, Építők parki madármegfigyelő torony

Ajánlat a programokból:

7.00-tól	Sok ezer vadlúd kirepülésének megtekintése
10.00	Állati jó bemutató Tóth Gáborral
12.00	Solymász bemutató Gasztonyi Dániellel
14.00	Lúdló - Kercsmár Zsolt műsora gyerekeknek
15.00-16.30	A vadludak esti behúzásának megtekintése a tóparton, élőkép kivetítéssel

Emellett madárgyűrűzés, természetismereti előadások, játszóház, kézműves vásár és sok más érdekesség várja az idelátogatókat. Díszvendégünk a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság.

Részletes program: www.dunaipoly.hu
és www.vadludsokadalom.hu

A rendezvény és annak valamennyi programja ingyenes!

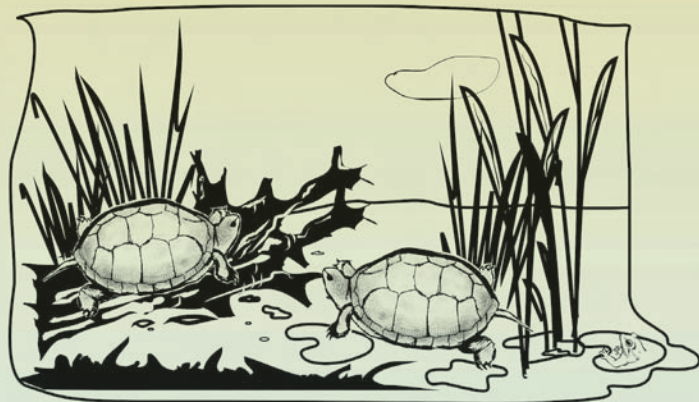

Cincér Kázmér

Keresd a különbségeket a két kép között!

Az alábbi két kép 8 különbséget rejt.
Ha megtaláltátok ezeket, írátok fel mind a nyolcat egy nyílt levelezőlapra, nevetek és címetek pontos feltüntetésével.
Levelezési címünk: 1525 Budapest, Pf. 86.
Beküldési határidő: december 31.

Előző számunk rejtvényének megfejtése:
Tarka nőszirm

Kedvezményes buszbérlés bemutatóhelyeinkre!

A DINPI partneri megállapodást kötött az MB Travel Kft. személyszállítással foglalkozó céggel. Ennek keretében Budapestről jelentős kedvezménnyel szállítanak csoportokat bemutatóhelyeinkre. Buszos természetismereti kirándulásainkra kedvezményes csomagár vehető igénybe. Bővebben: www.mb-travel.hu
Email: mbtravel@mail.datanet.hu
Telefon: 06 1 350 0560

Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben. **Cím:** 2624 Szokolya, Királyrét
Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Telefon: Takáts Margit, 06 27 585 625

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénások hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához szakvezetés és természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörcsin Erdei Iskola

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614

vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 26-tól november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig
Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János,
06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szeplő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Ház

Látogatható: február 1-jétől november 30-ig,
K-Szo. 9.00-16.00 óráig,
vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczy Gyuláné, Erika
06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu